

Stockholmsenkäten 2022

Urval av stadsövergripande
resultat

start.stockholm

Stockholmsenkäten 2022

Urval av stadsövergripande resultat

Dnr: 1.3.2-21 2022

Utgivningsdatum: Augusti 2022

Utgivare: Socialförvaltningen, Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Kontaktperson: Helena Robertsson

Sammanfattning

Stockholmsenkäten genomförs vartannat år och är en enkätundersökning som besvaras av ungdomar i årskurs 9 och i år 2 på gymnasiet i Stockholms stad. Denna rapport sammanfattar ett urval av Stockholmsenkätens stadsövergripande resultat 2022. Resultaten är generellt stabila och förändringarna jämfört med föregående mätning är små men inom några områden märks en del förändringar som är värda att notera.

Bland annat fortsätter snusning att öka bland flickor och då framför allt användning av vitt snus. Andelen elever som spelar för pengar ökar och det gör också andelen som upplever problem med sitt spelande. Alkoholkonsumtionen följer däremot en positiv trend och minskar över tid.

Vad gäller brott så minskar hot och våld, både andelen som säger sig ha använt hot eller rån och de som blivit utsatta, däremot syns över tid en svag ökning i andelen som känner sig otrygga i sitt bostadsområde. Ökningen gäller i samtliga grupper men med en tydlig könsskillnad då flickor i betydligt högre utsträckning än pojkar uppger att de känner sig otrygga.

Över tid finns en tydlig trend av försämrad psykosomatisk hälsa och sämre psykiskt välbefinnande bland eleverna, där flickor fortsatt upplever att de mår sämre än pojkar.

I årets mätning ingår även ett nytt frågeblock som rör pandemin. Inom nästan samtliga frågor syns skillnader i svaren mellan flickor och pojkar. Generellt är det en större andel flickor än pojkar som uppger en försämring av sin situation på grund av pandemins effekter.

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
Om Stockholmsenkäten.....	5
<i>Covid-19 och Stockholmsenkäten</i>	6
<i>Så här läser du rapporten</i>	6
Stockholmsenkäten 2022 - stadsövergripande resultat	7
Tobak - tobaksanvändningen ökar något, framför allt snusning.....	7
Alkohol - alkoholkonsumtionen fortsätter att minska över tid	9
Narkotika - möjligheten att prova narkotika minskar	10
Sniffning och boffning - lustgas vanligast	12
Spel om pengar – flickors mående försämras	12
Kriminalitet - hot och våld minskar.....	14
Brottsutsatthet - minskning av elever som utsatts för rån	16
Otrygghet i bostadsområdet – otryggheten ökar över tid	19
Psykisk ohälsa - flickor mår sämre än pojkar	20
Coronapandemin har haft en negativ påverkan på psykisk hälsa.....	22

Inledning

Det huvudsakliga syftet med Stockholmsenkäten är att kartlägga och följa utvecklingen över tid när det gäller ungdomars levnadsvillkor. Kunskapsunderlaget ska ligga till grund för stadens arbete med unga, däribland det förebyggande arbetet rörande tobak, alkohol, narkotika samt spel, brott, utsatthet för brott samt psykisk ohälsa. Det statistiska underlaget fungerar också som verktyg för praktisk forskning och kunskapsutveckling på de områden som enkäten behandlar. Resultaten presenteras både på stadsövergripande nivå och på stadsdelsförvaltningsnivå i Stockholms stad. Deltagande skolor med minst 25 svarande elever tilldelas det egna resultatet i en skolrapport. För skolor som återkommande ingår i undersökningen skapas möjligheter att göra egna jämförelser över tid, vilket skapar underlag till den egna utvecklingen.

Rapporten omfattar ett urval av 2022 års stadsövergripande resultat beträffande ungdomars självrapporterade tobaks-, alkohol- och narkotikavanor, kriminalitet, upplevda otrygghet, utsatthet för brott, psykiska ohälsa samt påverkan av covid-19-pandemin på elevers liv. Utöver detta besvarar eleverna också frågor om sin bakgrund, familj, skolsituation, närmiljö/bostadsområde, drogtillgänglighet, om kamratgruppen och om fritidssysselsättning samt om så kallade riskbeteenden.

Om Stockholmsenkäten

Stockholmsenkäten har i olika former genomförts sedan 1970-talet och socialförvaltningen har i dagsläget tillgång till tidsserier från 1998. Kommunala skolor är ålagda att delta och i årets undersökning ingår så gott som samtliga skolor i Stockholms stad. Fristående skolor deltar frivilligt. Bland de tillfrågade fristående skolorna har 60 procent deltagit i år vilket är en stor ökning sedan förra mätningen (32 % år 2020, 41 % år 2018, 63 % år 2016). I årets undersökning är antalet deltagande elever över 11 500, med en svarsfrekvens på 77 procent, vilket är en hög frekvens sett över tid (72 % år 2020, 73 % år 2018, 78 % år 2016, 76 % år 2014). Aktiviteter inom skolan under datainsamlingsperioden såsom praktikperioder kan påverka deltagandet. Stockholmsenkäten utförs även i majoriteten av Stockholms läns kommuner, i år genomförs undersökningen i 25 av 26 länets kommuner.

Stockholmsenkätens datainsamling har upphandlats genom LOU, där det vinnande företaget Origo Group AB på uppdrag av socialförvaltningen har genomfört undersökningen. Datainsamling påbörjas alltid efter sportlovet på vårterminen. I år har hälften av de

deltagande eleverna besvarat enkäten via pappersenkät medan den andra hälften svarat via webbenkät. I tidigare undersökningar har svarsinsamlingen gjorts enbart via pappersenkät, men eftersom en framtida övergång till webbenkät är önskvärd så insamlades svaren i årets undersökning med hälften av varje så att metodbytet till webb blir kvalitetssäkrat. Pappersenkäten besvaras på lektionstid i klassrummet med översyn av ansvarig vuxen och överlämnas sedan i förslutet kuvert till klassläraren. Webbenkäten distribuerades av Origo till kontakt vid skolan och som ansvarat för genomförandet. Svarsfrekvens för deltagande beräknas utifrån andel svarande elever i deltagande skolor. Naturliga förändringar i andelar kan därför uppstå beroende på hur stort antal skolor, klasser och elever som deltar. I rapporten presenteras resultaten separat för årskurs 9 och år 2 på gymnasiet samt uppdelat mellan flickor och pojkar.

I denna rapport presenteras en sammanfattning av 2022 års stadsövergripande resultat. Ett urval av resultaten sprids vid olika tillfällen i augusti samt finns presenterade på Stockholmsenkätens hemsida ([Undersökning om ungdomars levnadsvanor - Stockholms stad \(start.stockholm\)](#)). I oktober presenteras Stockholmsenkätens resultat på stadsdelsområdesnivå.

Covid-19 och Stockholmsenkäten

Stockholmsenkäten 2022 genomfördes under vecka 10 till 12. Restriktioner för elever att vistas i skolan till följd av pandemin hade då tagits bort och undersökningen kunde därmed genomföras på samma sätt som före pandemin.

Vid mättillfället 2020 var skolfrånvaron i flera av Stockholms stads skolor hög både på grund av sjukdom och av föräldrars oro för smitta. Jämförelser med 2020 års genomförande och resultat bör därför göras med viss försiktighet.

Så här läser du rapporten

Rapporten innehåller resultat om tobaksbruk, alkohol, sniffning och boffning, narkotika, spel om pengar, kriminalitet, brottsutsatthet, otrygghet i bostadsområdet, psykisk ohälsa samt pandemins påverkan. Inom Stockholmsenkäten finns det flera frågor där förklaringen av resultatet bör analyseras utifrån över- eller underteckning. Detta betyder att ämnet eller innehållet i en fråga, eller om en fråga uppfattas som neutral eller inte kan påverka om ett resultat blir högre eller lägre. Detta är en vanlig problematik vid självrapporteringsstudier och är bra att ha med sig i läsningen av denna rapport. Rapporten kompletteras av en bilagd PPT-

presentation som bland annat inkluderar förtydligande diagram. Observera att diagrammen i bilagan kan ha olika axelvärden.¹

Stockholmsenkäten 2022 - stadsövergripande resultat

Tobak - tobaksanvändningen ökar något, framför allt snusning

Tobaksbruket bland Stockholms unga minskade kontinuerligt mellan 2010 och 2018, men under de två senaste mätningarna 2020 och 2022 syns en ökande trend.

Andelen elever som uppger att de *inte använder tobak* (cigaretter eller snus) är nu 82 procent för elever i årskurs 9, att jämföra med 84 procent 2020 och 87 procent 2018. Motsvarande siffror för elever i gymnasiet år 2 är 68 procent både 2022 och 2020, samt 73 procent 2018. Det är flickor som står för den ökade användningen av tobak. Andelen flickor i årskurs 9 som anger att de *inte* använder tobak sjunker till 78 procent från 85 procent 2020, och i gymnasiet år 2 är det nu 65 procent jämfört med 68 procent 2020.

Den stigande trenden av tobaksanvändning de senaste åren beror framför allt på att *snusandet* ökar. Andelen elever i årskurs 9 som anger att de snusar dagligen eller ibland är nu 11 procent, vilket kan jämföras med 10 procent 2020 och 5 procent 2018. I gymnasiet år 2 är trenden ännu tydligare med 22 procent 2022 medan andelen var 18 procent 2020 och 10 procent 2018. Ökningen av snusning är särskilt påtaglig för flickor, 19 procent av flickorna i gymnasiet år 2 uppger att de snusar, att jämföra med 12 procent 2020 och 2 procent 2018. Av flickor i grundskolans årskurs 9 är det 10 procent som snusar, att jämföra med 4 procent 2020 och 1 procent 2018. I likhet med tidigare mätningar är snusning vanligare bland pojkar än bland flickor i respektive årskurs, dock har skillnaden minskat betydligt. 24 procent av pojkarna i år 2 på gymnasiet samt 11 procent av pojkarna i årskurs 9 uppger att de snusar dagligen eller ibland, jämfört med flickornas 19 respektive 10 procent.

¹ Val av olika axelvärden i presentationen avgörs av resultatet. Linjediagram med höga andelar behöver höga axelvärden. Låga andelar behöver lägre axelvärden för tydlighet i skillnader över tid, skillnader mellan pojkar och flickor samt årskurs.

För första gången ställdes även en fråga om användning av *vitt snus*². Resultatet visar att 20 procent av eleverna i år 2 på gymnasiet dagligen eller ibland använder vitt snus: 21 procent av pojkarna och 19 procent av flickorna. I grundskolan använder 10 procent av pojkarna och 9 procent av flickorna dagligen eller ibland vitt snus. En stor andel av de som snusar använder vitt snus och det finns ingen könsskillnad i användning av vitt snus till skillnad från traditionellt snus där andelen är betydligt högre för pojkar jämfört med flickor. Vitt snus benämns ofta som tobaksfritt snus med nikotin, men all nikotin är extraherat ur tobaksplantan.

När det gäller rökning är resultaten varierande. Nyckeltalet för rökning i år inkluderar de elever som uppger att de röker e-cigarett vilket påverkar resultaten. Med e-cigarett inkluderat ökar rökning något på grundskolan men minskar på gymnasiet. Om e-cigarett utesluts minskar rökning i samtliga grupper.

I grundskolans årskurs 9 anger 13 procent att de *röker dagligen eller ibland (inklusive e-cigarett)*, jämfört med 11 procent 2020. Ökningen beror på att flickornas rökning ökar till 17 procent jämfört med 13 procent 2020. Pojkarnas siffror är däremot kvar på 8 procent. Om e-cigarett utesluts minskar rökning med två procentenheter för både flickor och pojkar till 11 respektive 6 procent (jämfört med 13 respektive 8 % år 2020).

I gymnasiets år 2 sjunker däremot andelen som röker (inklusive e-cigarett) till 20 procent från 22 procent år 2020. Rökandet bland flickor minskar från 27 procent till 25 procent, medan det för pojkar minskar från 18 procent till 15 procent. Om e-cigarett utesluts minskar rökning bland pojkar med fem procentenheter från 22 till 17 procent, och för flickor minskar rökning med sex procentenheter från 27 till 21. Det har också blivit allt vanligare att eleverna anger att ingen av deras kamrater röker.

Frågan om användning av e-cigarett ställdes för första gången år 2020, då inte till samtliga elever.³ Resultat från årets mätning visar en kraftig ökning bland elever som röker eller har rökt men slutat. Ungefär hälften av grundskoleelever som röker eller har slutat använder e-cigarett. Bland pojkar är andelen 49 procent (jämfört med 16 % år 2020) och bland flickor 45 procent (jämfört med 10 %). En mindre men fortfarande stor andel av gymnasieelever i år 2

² Vitt snus består av en blandning av cellulosa och en mindre andel tobak än i traditionellt snus. Det benämns ofta som tobaksfritt snus med nikotin, men all nikotin är extraherat ur tobaksplantan. Nikotinhaltarna varierar, men de kan motsvara och även vara högre än haltarna i tobaksprodukter (Folkhälsomyndigheten: Nikotinprodukter och hälsorisker). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/skadeverkningar/tobaks-och-nikotinprodukters-skadeverkningar/nikotinprodukter-och-halsorisker/>

³ Frågan om e-cigarett ställdes till elever som uppgett att de röker (dagligen eller ibland) eller hade slutat röka i mätningen 2020. I år ställdes frågan till samtliga elever.

som röker eller har slutat använder också e-cigarett. Bland gymnasiepojkar har andelen ökat från 12 till 29 procent och bland gymnasieflickor från 7 till 27 procent.

Ytterligare en intressant indikator avseende utvecklingen av ungas tobaksbruk är *debutåldern för tobaksbruk* som både bland flickor och bland pojkar är stabil de senaste åren. Likt 2020 och 2018 börjar elever i årskurs 9 enligt årets mätning att röka eller snusa strax efter att de har fyllt 13 år.

Både nivåer och utvecklingen i stort för tobaksbruk bland Stockholms unga är snarlika resultaten i den senaste rikstäckande undersökningen som genomfördes av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN 2021). Sett över en lång tidsperiod har den totala tobaksanvändningen bland ungdomarna minskat, men under de senaste åren har nedgången stannat av. Andelen frekventa snusare har minskat över tid, men även i riket syns en ökning under de senaste åren. Särskilt tydlig är uppgången bland flickor. Dessutom visar den senaste komparativa undersökningen avseende rökning bland unga i Europa att den tidigare nedåtgående trenden inte endast är begränsad till Sverige. Trenden gäller överlag i Europa, även om det finns variationer mellan enskilda länder (ESPAD 2019).

Alkohol - alkoholkonsumtionen fortsätter att minska över tid

Konsumtionen av alkohol har minskat markant under 2000-talet. Från 2002 till 2022 har andelen elever i Stockholms stad som uppger att de inte dricker alkohol mer än fördubblats bland elever i årskurs 9 och nästan tredubblats bland elever i år 2 på gymnasiet. Efter en tillfällig nedgång 2020 fortsätter nu den positiva trenden och då främst i grundskolan. Av elever i grundskolans årskurs 9 anger 63 procent att de inte dricker alkohol, jämfört med 59 procent 2020. Andelen pojkar i årskurs 9 som helt avstår från alkohol är som tidigare högre än andelen flickor (71 respektive 56 %). En tredjedel av eleverna i år 2 på gymnasiet uppger att de inte dricker alkohol, vilket har varit fallet fyra mätningar i rad sedan år 2016. Även här är andelen pojkar som helt avstår från alkohol högre än andelen flickor (38 respektive 28 %).

Samma utveckling syns vad gäller storkonsumtion av alkohol⁴. Andelen elever i grundskolans årskurs 9 som dricker mycket vid ett

⁴ Storkonsument – konsumerar minst en gång i månaden alkohol motsvarande 18 cl sprit eller en helflaska vin eller fyra stora flaskor stark cider/läsk eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl.

och samma tillfälle (minst en gång i månaden) minskar till 10 procent från 12 procent år 2020. För gymnasiets år 2 ligger andelen kvar på 28 procent.

Storkonsumenter bland pojkar i grundskolans årskurs 9 har under perioden 2002-2022 minskat från 38 till 8 procent, medan nivåerna för flickor har minskat från 35 till 13 procent. För gymnasiet år 2 är motsvarande minskning från 64 till 28 procent för pojkar, och från 53 procent till 28 procent för flickor. Sett över tid är den övergripande utvecklingen således en kraftigt nedåtgående trend vad gäller andelen storkonsumenter av alkohol.

Ytterligare ett mått som används för att beskriva alkoholkonsumtionens utveckling är *totalkonsumtion*⁵ och även detta mått följer trenden av minskad konsumtion över tid. För eleverna i årskurs 9 minskar mätvärdet jämfört med 2020 och för eleverna i gymnasiets år 2 ligger det i paritet med de två senaste mätningarna.

Den generellt positiva trenden avseende ungdomars alkoholkonsumtion återfinns även i motsvarande nationella och internationella undersökningar. På riksnivå har fortsatt sjunkande siffror redovisats för alkoholkonsumtionen bland elever i årskurs 9 och i år 2 på gymnasiet (CAN 2021) och de befinner sig nu på en unikt låg nivå. På europeisk nivå karaktäriseras utvecklingen av ungas alkoholvanor de senaste 20 åren av stabilitet eller minskningar (ESPAD 2019).

Narkotika - möjligheten att prova narkotika minskar

Sedan 2002 är variationerna små inom frågan om elever någon gång använt narkotika. För elever i årskurs 9 är resultatet vanligtvis strax över 10 procent, och i årets mätning svarar 12 procent av dessa elever att de någon gång använt narkotika. För elever i gymnasiet gäller samma trend, i årets mätning uppger 26 procent att de någon gång använt narkotika, vilket följer resultat i tidigare års mätningar. Sett över tid har pojkar i år 2 på gymnasiet i störst utsträckning testat narkotika jämfört med övriga grupper. I årets mätning är skillnaden dock något lägre än vanligt då 28 procent av pojkar och 24 procent av flickor i år 2 på gymnasiet någon gång använt narkotika.

⁵ Totalkonsumtion – den totala mängden 100 procentig ren alkohol i centiliter som konsumerats under de senaste 12 månaderna.

Av de elever som någon gång har använt narkotika uppger 87 procent i årskurs 9 att de använt cannabis (jämfört med 94 % 2020), och 97 procent i år 2 i gymnasiet (jämfört med 98 % 2020). Att cannabis är det vanligaste preparatet stämmer överens med såväl nationella som internationella undersökningar. Efter cannabis är ecstasy, LSD, amfetamin, kokain och sömn-/lugnande medel av bensodiazepintyp) vanligast förekommande.

En förändring syns också vad gäller hur de som använder narkotika har skaffat den, framför allt för flickor. Andelen som köper narkotika av någon okänd ökar med 4 procentenheter för flickor både i grundskolan och på gymnasiet, även om att bli bjuden av kamrater fortfarande är det vanligaste sättet för flickor att skaffa narkotika.

Av de elever som *inte har använt narkotika någon gång* uppger 24 procent i årskurs 9 att de någon gång haft möjligheten att prova narkotika, vilket är en lägre siffra än 2020 som då var 31 procent. Ingen skillnad i svar syns mellan pojkar och flickor. För gymnasiet år 2 anger 42 procent att de någon gång haft möjligheten att prova narkotika, vilket är något lägre än 2020 då denna siffra var 44 procent. Utvecklingen är trots årets minskning relativt stabil över tid.

Eleverna fick också besvara frågan om de har *använt narkotika minst en gång under de senaste fyra veckorna*. Syftet är att försöka fånga ett mer frekvent och därmed allvarigare narkotikabruk. För samtliga grupper gäller att dessa nivåer är generellt stabila sedan det började mätas år 2006, även om det minskar något sedan förra årets mätning. Det har genomgående varit pojkar i år 2 på gymnasiet som är överrepresenterade i frekvent narkotikaanvändning, men skillnaderna minskar. I årets mätning uppger 9 procent av pojkarna och 6 procent av flickorna i år 2 på gymnasiet att de har använt narkotika minst en gång de senaste fyra veckorna. Motsvarande andelar för årskurs 9 i grundskolan är 5 procent för pojkar och 5 procent för flickor.

I jämförelse med nationella siffror (CAN 2021) tycks unga i Stockholm ha testat narkotika i högre utsträckning i såväl årskurs 9 som i år 2 på gymnasiet. Bland elever i riket uppger 6 procent i årskurs 9 och 15 procent på gymnasiet år 2 att de har testat narkotika (jämfört med 12 % respektive 26 % bland Stockholmseleverna). På nationell nivå är trenden över tid likt i Stockholm att användningen av narkotika i stort är oförändrad. Sett

ur ett internationellt perspektiv är det mer ovanligt att ha testat narkotika i Sverige jämfört med övriga Europa (ESPAD 2019).

Sniffning och boffning - lustgas vanligast

Att sniffa innebär att andas in ångor från lättflyktiga lösningsmedel, till exempel aceton, bensin eller lim. Vid boffning andas istället olika drivgaser in, exempelvis butangas och lustgas. I grundskolan är andelen elever som anger att de *inte* har sniffat/boffat någon gång 94 procent samt 91 procent i gymnasiet. I svaren syns inga skillnader mellan pojkar och flickor. Att sniffa eller boffa är fortsatt lågt förekommande men sedan 2016 syns en svag ökning då motsvarande siffror var 97 procent för grundskolan och 95 procent för gymnasiet. I frågan till de som uppger att de sniffat om vilken substans de har använt har ett nytt svarsalternativ⁶ med lustgas inkluderats i årets mätning. I gymnasiets år 2 uppger 84 procent av de som sniffar att de använt lustgas, medan denna siffra är 61 procent bland grundskolans elever i årskurs 9.

De elever som svarat att de sniffat/boffat får även följdfrågan om detta hänt den senaste fyraveckorsperioden. I årskurs 9 uppger 48 procent av de som sniffat/boffat att detta hänt senaste fyra veckorna till skillnad från 42 procent i mätningen 2020. I gymnasiets år 2 är siffran 38 procent i årets mätning, jämfört med 35 procent 2020.

Frågor om sniffning har ingått i CAN:s nationella skolundersökningar sedan dessa startade 1971. Då svarade drygt 20 procent av eleverna i årskurs 9 att de någon gång sniffat. I den senaste mätningen uppgav omkring 4 procent i årskurs 9 och gymnasiets år 2 att de sniffat någon gång, vilket är något lägre siffror än i Stockholmsenkäten.

Spel om pengar – flickors mående försämras

Över tid har trenden varit att *elever som satsar pengar på spel* minskar. Vid de senaste mättillfällena har detta vänt och nu ökar spel där elever satsar pengar. Mellan 2006 och 2018 minskade spelandet om pengar successivt från 35 procent både bland elever i grundskolan och gymnasiet till 11 procent i grundskolan och 13 procent i gymnasiet. Denna trend vände 2020 och vid årets mätning har spelandet om pengar ökat till 16 procent i grundskolan och 17 procent i gymnasiet.

Årets ökning visar att det framför allt är bland pojkarna som spelandet om pengar har ökat. I grundskolan ökar spelandet om

⁶ Frågan om sniffning/boffning är en flersvarsfråga, eleverna kan därigenom besvara frågan genom flera av svarsalternativen.

pengar till 26 procent från 22 procent i mätningen 2020 bland pojkar och i gymnasiet har det ökat till 29 procent från 21 procent 2020. Flickor satsar pengar på spel i betydligt lägre grad än pojkar men en svag ökning syns även här i denna mätning. Flickor i grundskolans årskurs 9 som satsar pengar på spel ökar från 4 till 5 procent, medan andelen i gymnasiets år 2 ökar från 3 till 5 procent.

Elever i gymnasiet satsar mer pengar på spelande än elever i grundskolan och pojkar satsar mer pengar än flickor. Det som märks i denna mätning är att bland flickor som satsat pengar på spel de senaste 30 dagarna har andelen som satsat 100 kronor eller mer ökat markant sedan 2018, från 6 procent till 24 procent i grundskolans årskurs 9 och från 7 procent till 26 procent i gymnasiets år 2. Viktigt att observera är att svarsbaserna för flickor i ovan nämnda fall är låga med 100-150 svar. Det är pojkar i gymnasiet som satsar mest pengar på spelande där 44 procent av de som spelat de senaste 12 månaderna uppger att de har spelat för 100 kronor eller mer de senaste 30 dagarna (jämfört med 41 % 2020).

En majoritet av eleverna, både i grundskolans årskurs 9 och på gymnasiets år 2, uppger att de inte får satsa pengar på spel för sina föräldrar. I grundskolan är det 63 procent och på gymnasiet 56 procent som inte får satsa pengar på spel för sina föräldrar. En större andel flickor än pojkar anger att de inte får satsa pengar på spel för föräldrarna. I årskurs 9 svarar 69 procent av flickorna att de inte får detta medan denna siffra är 63 procent i år 2 på gymnasiet. Motsvarande andelar för pojkar är 59 respektive 48 procent. Många av eleverna vet inte hur föräldrarna ställer sig till att satsa pengar på spel, 29 procent i årskurs 9 och 34 procent i år 2 på gymnasiet har svarat att de inte vet.

Gällande *upplevda problem till följd av spelande* syns en tydlig ökning över tid för elever i grundskolan, där de två senaste mättillfällena 2020 och 2022 påvisar högst resultat. Av de elever i grundskolans årskurs 9 som spelar, anger 34 procent att de har problem av spelande vilket är en ökning med 8 procent sedan 2018. Framför allt är det för *flickor* som ökningen sker, 33 procent av de flickor i grundskolans årskurs 9 som spelar anger att de har problem, att jämföra med 21 procent 2020 och 10 procent 2018. För flickorna i gymnasiets år 2 är det 21 procent av flickorna som anger att de har problem vilket är samma som år 2020, men en ökning sedan 2018 då det var 6 procent. Observera dock återigen att svarsbaserna för flickor i ovan nämnda fall är låga (100-150 svar).

Från och med 2020 har typer av spel som exemplifieras i enkätfrågan förändrats till att inkludera spelautomater och Loot-lådor, vilket bör noteras i tolkningen vid jämförelser med tidigare år. Det särskiljs även om elever spelat om pengar *online* (dator, mobil, surfplatta) eller *på annat sätt*.⁷

Resultaten beträffande elevernas spelande om pengar överensstämmer i stort med nationella siffror från CAN (2021). Sammantaget har spel om pengar länge visat en nedåtgående trend, men i de senaste mätningarna har en viss ökning skett som CAN poängterar sammanfaller med covid-19 pandemin. Spelandet är avsevärt mycket vanligare bland pojkar än bland flickor, och pojkar på gymnasiet är den grupp där det är mest vanligt att spela om pengar. Även i ett internationellt perspektiv syns tydliga könsskillnader i spelande om pengar. I ESPAD (2021) framkommer att 29 procent av pojkarna, men bara 15 procent av flickorna, spelat om pengar de senaste 12 månaderna.

Kriminalitet - hot och våld minskar

Den långsiktiga trenden för *allvarliga egendomsbrott*⁸ bland stadens unga är sedan 2006 svagt positiv, där de lägsta nivåerna av allvarliga egendomsbrott har uppmätts vid de senaste mätningarna. Förändringarna är dock små och i årets mätning uppger 4 procent av eleverna i grundskolans årskurs 9 att de begått allvarliga egendomsbrott, att jämföra med 5 procent år 2020. För eleverna i gymnasiet år 2 är resultaten oförändrade med 3 procent. För pojkar i grundskolans årskurs 9 minskar andelen från 7 till 6 procent, medan resultatet för flickor ligger oförändrat på 2 procent. För elever i gymnasiet år 2 är siffrorna oförändrade både för pojkar och flickor (5 procent för pojkar och 1 procent för flickor).

Skolundersökningen om brott (SUB)⁹ som Brottsförebyggande rådet (Brå) genomförde 2019 visar liknande resultat för elever i grundskolans årskurs 9 i Sverige. En mindre andel elever uppger att de har begått grövre stöld¹⁰ med 2 procent bland flickor och 4 procent bland pojkar. Sedan 2015 har andelen flickor som begått grövre stöld legat stabilt på 2 procent medan andelen bland pojkar har ökat från 3 procent 2015 till 4 procent 2019. I SUB beskrivs

⁷ Från och med 2020 års enkät har typer av spel som exemplifieras i frågan om man satsat pengar på spel någon gång under de senaste 12 månaderna förändrats, från "trisslott, bingolott, kasinospel, poker, tips, spel på hästar eller liknande" till "kasinospel, pokerspel, spelautomater, Loot-lådor, tips, lotter, vadslagning eller liknande". Svartalernativet "Ja", har också delats upp i Ja – online (dator, mobil, surfplatta) och Ja – på annat sätt.

⁸ Allvarligt egendomsbrott – under de senaste 12 månaderna: stulit en moped eller motorcykel; stulit en bil; alternativt gjort inbrott i bil, affär, kiosk eller annan byggnad.

⁹ Brå (2022). Online: [Skolundersökningen om brott - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://www.bra.se/sv/undersokning/2019/skolundersokningen-om-brott-brottsforebyggande-radet-bra-se).

¹⁰ Grövre stöld innefattar stöld av moped eller motorcykel, stöld av bil samt stöld ur bil.

utsatthet för brott samt delaktighet i brott bland elever i årskurs nio och ingår från och med mätningen 2019 i den officiella statiken.

Andelen elever som uppger att de *använt hot eller våld*¹¹ minskar tydligt över tid sedan 2006 och är i årets mätning nere på historiskt låga nivåer. För grundskolans årskurs 9 är andelen elever som uppger att de använt hot eller våld 9 procent, att jämföra med 17 procent år 2006. För gymnasiet år 2 har andelen minskat från 13 procent till 7 procent under samma tidsperiod. Även jämfört med 2020 är resultaten positiva. Särskilt tydligt är det för pojkar i grundskolans årskurs 9 där andelen som anger att de använt hot eller våld minskar från 16 till 12 procent, medan andelen bland flickor minskar från 7 till 6 procent. Andelen pojkar i gymnasiet år 2 sjunker från 12 till 9 procent, medan andelen flickor är kvar på 4 procent.

I SUB från 2019 uppger 2 procent av flickorna och 4 procent av pojkarna i grundskolans årskurs 9 att de begått någon form av grövre våld¹². Sedan 2015 har andelen som svarat att de begått grövre våld varierat mellan 4–5 procent bland pojkar, medan andelen flickor har minskat (från 3 % 2015 till 2 % 2019).

I Stockholmsenkätens frågeformulär ingår frågan om eleven någon gång har *burit vapen*, där kniv och knogjärn ges som typexempel. I denna redovisning presenteras frågan omvänd, d v s om elever uppgett att de *inte* har burit vapen.¹³ Ökning innebär därför en positiv utveckling. Både för gruppen elever i grundskolan och gymnasiet syns en positiv utveckling. Ökningen sedan 2020 års mätning är 1 till 2 procentenheter för båda grupperna. Av eleverna som har besvarat frågan uppger 92 procent av grundskolans elever samt 94 procent av gymnasiet elever att de inte har burit vapen, vilket är det högst uppmätta värdet under frågans mätperiod (2002-2022).

Inom frågan börjar flickors och pojkars beteende, oavsett årskurs, att likna varandra. Det är i årets mätning endast 3 samt 5 procentenheters skillnad mellan flickorna och pojkarna i gymnasiet respektive grundskolan. Pojkarna i årskurs 9 har en mer positiv utveckling från förra mättillfället, från 86 procent år 2020 till årets 90 procent, jämfört flickorna där 94 procent ökar till 95 procent.

¹¹ Använt hot eller våld – under de senaste 12 månaderna: tvingat någon att ge dig pengar, mobiltelefon eller något annat värdefullt; med avsikt slagit någon så att du tror eller vet att han/hon behövde sjukvård; alternativt burit vapen (t ex kniv eller knogjärn).

¹² Grövre våld innefattar våld som har lett till att sjukvård krävts, samt våld som begåtts med något vapen.

¹³ ”Andel som inte har burit vapen (kniv eller knogjärn)” som baseras på de elever som svarat ”Ingen gång” på frågan om de under de senaste tolv månaderna någon gång har burit vapen (t ex kniv eller knogjärn).

Årets resultat bland pojkar i årskurs 9 är det högst uppmätta under mätperioden 2002-2022. Den största förändringen ligger således hos pojkarna men det är fortfarande vanligare bland flickor att inte ha burit vapen. Även hos gymnasieeleverna finns en positiv utveckling, särskilt bland pojkar. Från föregående mätning sker en ökning från 90 till 93 procent bland pojkar i år 2 på gymnasiet som inte har burit vapen, vilket sett över tid är en mycket god utveckling (83 % år 2002). Årets resultat för gymnasiets pojkar är nu närliggande flickornas som har 96 procent i årets mätning. En positiv förändring noteras också i Brås skolundersökning om brott (SUB) för 2019. Andel som uppger att de burit kniv var 12 procent bland pojkar och 6 procent bland flickor under 2015 och 2017. År 2019 uppgav drygt 10 procent av pojkar respektive 5 procent av flickor att de burit kniv.¹⁴

Brottsutsatthet - minskning av elever som utsatts för rån

Andelen elever som uppger att de *utsatts för rån* har minskat i samtliga grupper. Andelarna fördubblades mellan 2018 och 2020 i samtliga grupper, men i årets mätning har andelarna nästan halverats och är tillbaka i nivå med tidigare mätningar. Liksom tidigare år är det fler pojkar än flickor som uppger att de utsatts för rån, men det finns ingen tydlig skillnad mellan årskurserna. Bland pojkar är andelen 5 procent oavsett årskurs (jämfört med 8 % år 2020). Bland flickor är andelen 2 procent oavsett årskurs (jämfört med 5 % för grundskoleflickor och 4 % för gymnasieflickor år 2020).

I Brås nationella trygghetsundersökning (NTU) syns en svag ökning mellan 2015 och 2019 i andel av befolkningen (16-84 år) som uppger att de utsattes för personrån men under hela mätperioden ligger andelen under 2 procent. Personrån är den brottstyp som är minst vanlig att uppge, dock finns tydliga köns- och ålderskillnader: utsatthet för personrån är vanligare bland män än bland kvinnor (2,1 respektive 0,5 %) och bland män är andelen störst i åldersgruppen 16–19 år (5,8 %), medan det bland kvinnor är vanligast i åldersgrupperna 20–24 år och 25–34 år (0,9 % i respektive grupp).

I SUB från 2019¹⁵ redovisades att andelen som uppger att de utsatts för personrån låg på den lägsta nivån och var nästan oförändrad

¹⁴ Rapporten från 2020 finns online: [*Skolundersökning om brott 2019. Rapport 2020:1 \(bra.se\)](#) Resultat från SUB som genomfördes i 2021 har inte publicerats än.

¹⁵ Brå (2022). Online: [Skolundersökningen om brott - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#).

under mätperioden¹⁶: 2015 var andelen 2,4 procent, 2,5 procent år 2017 och 2,8 procent i 2019. Dock finns en tydlig könsskillnad: 1,2 procent av flickor jämfört med 4,1 procent av pojkar uppgav att de utsattes för personrån i 2019.

Den negativa utvecklingen som syntes vid 2018 och 2020, med ökningarna bland *elever som blivit tvingade till sex/våldtagna*¹⁷, fortsätter inte att öka vid årets mätning. Istället minskar andelarna något bland eleverna som uppger att de blivit utsatta för våldtäkt inom alla fyra grupperna, och befinner sig istället på 2018 års nivåer. Svaren bland flickor i årskurs 9 minskar något från förra mätningen, från 5 procent till 4 procent. Även för flickorna i gymnasiet år 2 sjunker resultaten i årets undersökning, från 8 till 6 procent. Flickor, oavsett årskurs, rapporterar sedan 2004 att de blivit tvingade till sex/våldtagna i högre utsträckning än pojkar. Sedan 2006 har mellan 1 och 2 procent av pojkarna svarat ja på frågan, även år 2022. I många av Stockholmsenkätens frågor finns skillnader i svar mellan årskurserna men i denna fråga är det skillnaden i svaren mellan pojkar och flickor som är mest markant.

Det finns flera antaganden om den negativa utveckling som syntes vid mättillfällena 2018 och 2020. Ett möjligt antagande är att den uppmärksamhet som typen av brott har fått under de senaste åren med bland annat protester via #metoo kan ha påverkat resultaten.¹⁸ Även samtyckeslagen (2018:618)¹⁹ som infördes 2018 kan ha bidragit till förändring i svaren på frågan. Möjligen har förändringen i lagen, från att baseras till stor del på om gärningen har innehållit våld eller inte, till att istället fokusera på om gärningsmannen kan styrka den andres samtycke till sexuell handling, påverkat elevers uppfattning av vad ett sexuellt övergrepp kan vara eller innehålla och lett till att svarsmonstret förändrats. Frågor av känslig art ska behandlas och analyseras med försiktighet, vilket gäller även denna. Det går inte att utläsa om ökningen överensstämmer med antalet våldtäkter som skett de senaste tolv månaderna, även om det går att undersöka antalet rapporterade våldtäkter i den allmänna statistiken.

¹⁶ Till följd av den omfattande metodförändring som genomfördes inför datainsamlingen 2015, studeras resultaten från 2015 och framåt. Från och med 2019 ingår SUB i den officiella statistiken.

¹⁷ Frågeformulering: "Har du varit med om något av följande de senaste tolv månaderna: *Blivit tvingad till sex/våldtagen?*"

¹⁸ Läs mer om detta hos Jämställdhetsmyndigheten, 2019.

¹⁹ 1 § Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två år och högst sex år. Vid bedömningen av om ett deltagande är frivilligt eller inte ska det särskilt beaktas om frivillighet har kommit till uttryck genom ord eller handling eller på annat sätt.

I Brås SUB ställs två frågor om sexualbrott för att fånga upp både mindre grova och grövre händelser.²⁰ Utsatthet för sexualbrott är betydligt vanligare bland flickor där en ökning i självrapporterad utsatthet syns mellan 2015 och 2017, följt av en minskning år 2019. Av flickorna är det 20 procent som uppger att det har rört sig om fysiska sexuella kränkningar år 2019 (jämfört med 27 % år 2017, 23 % år 2015). Andelen som uppger att de blivit utsatta för sexuell handling genom tvång var 6 procent bland flickor (jämfört med 8 % år 2017, 6 % år 2015). Bland pojkar noteras också en ökning 2017 men med förhållandevis låga mer stabila andelar. Andelen pojkar som uppgett utsatthet för fysiska sexuella kränkningar var 6 procent år 2019 (jämfört med 7 % i 2017, 5 % år 2015) och andelen pojkar som uppgett sexuell handling genom tvång har minskat från 1,6 procent (2015) till 1,2 procent år 2019.

Den uppmätta andelen som anger att de *inte blivit utsatta för hot eller våld*²¹ i Stockholmsenkäten stärker bilden av att hot och våld generellt minskar. I grundskolans årskurs 9 anger 89 procent att de *inte* blivit utsatta, jämfört med 84 procent 2020. För gymnasiet år 2 är det 91 procent, vilket är en historiskt hög siffra, i förra mätningen var det 86 procent. Den positiva trenden gäller för både pojkar och flickor. I grundskolans årskurs 9 ökar andelen pojkar som inte blivit utsatta till 89 procent från 82, medan motsvarande siffror för flickorna är 91 procent jämfört med 87. För gymnasiet ökar andelen som inte blivit utsatta till 90 procent från 84 för pojkarna, och till 92 procent från 88 för flickorna. Sett över ett längre tidsperspektiv så är den positiva trenden främst tydlig för pojkar i gymnasiet årskurs 2. År 2002 angav 77 procent att de inte blivit utsatta för hot eller våld att jämföra med årets 90 procent.

I Brås SUB ställs frågan: Har du under de senaste 12 månaderna blivit hotad så att du känt dig allvarligt rädd? Mellan 2015 och 2019²² har andelen flickor i årskurs 9 som uppgett att de utsatts för hot varierat mellan 14 och 18 procent (år 2019 återigen på 14 %). Under samma period syns en svag ökning i andelen för pojkar från 8 till 11 procent.²³ I alla mätningar är andelen högre för flickor. När det gäller misshandel syns den motsatta könsskillnaden: andelen pojkar som uppger att de har utsatts för misshandel är

²⁰ Fysiska sexuella kränkningar: Har någon tafsat eller tagit på dig på ett sexuellt sätt fast du inte ville det under de senaste 12 månaderna? Sexuell handling genom tvång: Har du blivit tvingad till att göra något som du upplevde som sexuellt under de senaste 12 månaderna? Svarsalternativen är: nej, 1 gång och 2 gånger eller fler.

²¹ Andel som inte blivit utsatt för hot och våld” baseras på de elever som svarat NEJ på båda frågorna ”Har du under de senaste 12 månaderna känt dig allvarligt hotad?” och ”Har du under de senaste 12 månaderna blivit misshandlad?”.

²² På grund av den omfattande metodförändring som genomfördes inför SUB 2015 kan inte resultaten jämföras med tidigare mätningar.

²³ *Skolundersökning om brott 2019. Rapport 2020:1 (bra.se)

högre. Bland flickor varierar andelen från 15 till 18 procent (år 2019: 15 %). Bland pojkar varierar andelen från 21 till 26 procent (år 2019: 23 %). De här könsskillnaderna beroende på brottstyper syns inte i Stockholmsenkäten: för både hot och misshandel är andelen högre för pojkar jämfört med flickor. Däremot har skillnaden mellan pojkar och flickor minskat något över tid.

Otrygghet i bostadsområdet – otryggheten ökar över tid

En svag ökning syns över tid i *andelen som känner sig otrygg i sitt bostadsområde*, från 20 procent år 2010 till 25 procent i årets mätning.²⁴ Ökningen syns för samtliga grupper med en tydlig könsskillnad där flickor i betydligt högre utsträckning uppger att de känner sig otrygga jämfört med pojkar. I årets mätning har andelarna ökat för flickor oavsett årskurs, men minskat något för pojkar.

För grundskoleelever uppger 15 procent av pojkar och 37 procent av flickor att de känner sig otrygga (jämfört med 18 respektive 35 % år 2020). Motsvarande siffror för gymnasieelever är 14 procent för pojkar och 34 procent för flickor (jämfört med 16 respektive 30 % år 2020).

I Stockholmsenkäten är frågan om otrygghet i sitt bostadsområde snarlik den fråga som ställs i Stockholms stads trygghetsmätning, dock beräknas otrygghet på olika sätt.²⁵ Med samma beräkning som görs i Stockholmsenkäten syns en gradvis ökning i de fyra trygghetsmätningarna mellan 2011 och 2020 från 17 till 24 procent. I den senaste trygghetsmätningen år 2020, uppger 24 procent stadens unga (under 20 år) att de känner sig otrygga i sitt bostadsområde. I mätningen framkommer en tydlig könsskillnad där 30 procent av kvinnor uppger att de känner sig otrygga jämfört med 15 procent av män.

²⁴ I Stockholmsenkäten är frågans formulering: ”Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor, känner du dig då...”. Svartalternativen är *Mycket trygg, ganska trygg, ganska otrygg, mycket otrygg, går ej ut ensam på kvällen av oro för att utsättas för brott, går ej ut ensam på kvällen av andra orsaker*. För Stockholmsenkäten baseras otrygghet i sitt bostadsområde på elever som uppger att de känner sig ganska otrygga, mycket otrygga eller att de inte går ut på kvällen av oro för att utsättas för brott. De som svarat att de inte går ut av andra orsaker ingår inte i basen för diagrammet som redovisas i stadsövergripande resultat och denna rapport

²⁵ Trygghetsmätningen har frågeformuleringen: ”Om du går ut ensam sent en kväll i området du bor i, känner du dig trygg eller otrygg eller går du i stort sett aldrig ut ensam på kvällarna?” Svartalternativen är *Mycket trygg, ganska trygg, ganska otrygg, mycket otrygg, går ej ut ensam på kvällen av oro för att utsättas för brott, går ej ut ensam på kvällen av andra orsaker*. För Stockholmsenkäten baseras otrygghet i sitt bostadsområde på elever som uppger att de känner sig ganska otrygga, mycket otrygga eller att de inte går ut på kvällen av oro för att utsättas för brott. De som svarat att de inte går ut av andra orsaker ingår inte i basen för diagrammet som redovisas i stadsövergripande resultat och denna rapport. I trygghetsmätningen är andelen baserad på endast de som känner sig mycket otrygga eller går inte ut på kvällen av oro och basen är samtliga.

Ovanstående frågor om trygghet i det egna bostadsområdet på kvällen brukar undersökas mot samma fråga från Brås nationella trygghetsundersökning (NTU), men då svarsalternativen i de olika undersökningarna skiljer sig åt kan nivåerna inte jämföras rakt av.²⁶ Vid den senast tillgängliga datainsamlingen (2021) framkom att 36 procent av kvinnor och 19 procent av män i befolkningen (16–84 år) känner sig otrygga (ganska eller mycket) eller att de till följd av otrygghet undviker att gå ut ensamma under sena kvällar i sitt bostadsområde (bland samtliga är andelen 28 %). En påtaglig ökning för både kvinnor och män syns mellan 2015 och 2016 (bland samtliga från 22 till 28 %) och åren 2016–2021 har andelen åter varit relativt oförändrad (28 %), bortsett från en tillfällig liten ökning 2020 (30 %).

Psykisk ohälsa - flickor mår sämre än pojkar

De nationella kunskapsmyndigheterna Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) samt Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tog år 2020 fram en modell för att definiera begreppen inom området psykisk hälsa.²⁷ Psykiskt välbefinnande utgör den positiva dimensionen medan psykisk ohälsa bestående av psykiska besvär samt psykiatriska tillstånd är den negativa dimensionen. I Stockholmsenkäten mäts båda dessa dimensioner med hjälp av frågeblocket ”Frågor om hur du mår”.

Liksom i tidigare års undersökningar visar flickor i mycket större utsträckning än pojkar upp negativa resultat i samtliga frågor som rör psykisk ohälsa. Sedan frågeblocket för första gången lades in i Stockholmsenkäten år 2004 har flickor kontinuerligt rapporterat sämre mående jämfört med pojkar.

En av indikatorerna för att beskriva psykisk ohälsa i Stockholmsenkäten är om *eleverna känner sig ledsna och deppiga*

²⁶ Svarsalternativen är likartade men i Stockholmsenkäten samt stadens trygghetsmätning finns ett alternativ – går ej ut ensam på kvällen av oro för att utsättas för brott – vilket inte finns med i NTU. Istället finns detta svarsalternativ som en separat fråga i NTU och Brå har sedan satt samman dessa resultat.

I NTU: Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor, hur trygg eller otrygg känner du dig då? Svarsalternativen är: mycket trygg, ganska trygg, ganska otrygg, mycket otrygg och går aldrig ut ensam sent på kvällen.

Stockholmsenkäten/stadens trygghetsmätning: Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor, känner du dig då... /Om du går ut ensam sent en kväll i området du bor i, känner du dig trygg eller otrygg eller går du i stort sett aldrig ut ensam på kvällarna? Svarsalternativen är mycket trygg, ganska trygg, ganska otrygg, mycket otrygg, går ej ut ensam på kvällen av oro för att utsättas för brott, går ej ut ensam på kvällen av andra orsaker.

²⁷ Forte (2021). *Psykiskt välbefinnande, psykiska besvär och psykiatriska tillstånd hos barn och unga – begrepp, mätmetoder och förekomst*. Online på: <https://forte.se/app/uploads/2021/12/kunskapso-versikt-begrepp-och-ma-tmetoder-barn-och-unga.pdf>

utan att veta varför.²⁸ Över tid syns en ökning för samtliga grupper av elever och i årets mätning märks den högsta andelen någonsin för grundskoleelever i årskurs 9 där andelen som känner sig ledsen eller deppig utan att veta varför uppgick till 34 procent jämfört med 31 procent år 2020. Detta beror främst på ökningen bland flickor från 42 till 47 procent, men en svag ökning för pojkar från 18 till 19 procent syns också.

För gymnasieleverna är det sammantaget en något mer positiv bild än för de i grundskolan. Bland flickor i gymnasiets år 2 steg visserligen andelen som uppger att de känner sig ledsna och deppiga utan att veta varför till 43 procent från 39 procent år 2020, men det är ändå lägre än det högsta värdet 44 procent från år 2018. Bland pojkar i gymnasiets år 2 syns en svag positiv trend sedan 2018 med 19 procent jämfört med 20 procent 2020 och 22 procent 2018.

Psykiskt välbefinnande mäts i Stockholmsenkäten med frågan "Hur ofta tycker du att det är riktigt härligt att leva?". Resultatet över tid kan beskrivas genom en kurva som var positiv fram till 2014, men som därefter övergått i en negativ utveckling.²⁹ I årets mätning syns en minskning av välbefinnande jämfört med 2020 för samtliga grupper och särskilt då för flickor i årskurs 9. Bland elever i årskurs 9 uppger 65 procent av pojkar och endast 48 procent av flickor att de ofta tycker att det är riktigt härligt att leva, jämfört med 67 respektive 58 procent år 2020. Bland gymnasieelever minskar andelen från 69 till 66 procent för pojkar och från 60 till 57 procent för flickor.

Begreppet psykosomatisk hälsa mäts i Stockholmsenkäten med indexet: *God psykisk hälsa* som är baserad på fem olika frågor.³⁰ Det finns en tydlig trend över senare tid av försämrad psykosomatisk hälsa för både gymnasiets år 2 och grundskolans årskurs 9. I årets mätning syns visserligen en förbättring med 2,5 indexenheter för pojkar i gymnasiets år 2, men för alla andra grupper kan den lägsta graden av psykosomatisk hälsa någonsin konstateras.

²⁸ Frågan ställs som följande: "Känner du dig ledsen och deppig utan att veta varför?" Andelar baseras på sammanslagningen av svarsalternativen "väldigt ofta" och "ganska ofta".

²⁹ Andelar baseras på sammanslagningen av svarsalternativen "väldigt ofta" och "ganska ofta".

³⁰ Indexet *God psykisk hälsa* är skapat med frågorna: 1. "Hur ofta har du haft huvudvärk detta läsår?" 2. "Hur ofta har du dålig aptit?" 3. "Hur ofta har du under detta läsår haft "nervös mage" (t ex magknip, magkramper, orolig mage, illamående, gaser, förstoppning eller diarré)?" 4. "Hur ofta har du under detta läsår haft svårt att somna?" 5. "Hur ofta har det hänt under detta läsår att du sovit oroligt och vaknat under natten?"

Coronapandemin har haft en negativ påverkan på psykisk hälsa

I Stockholmsenkäten 2022 inkluderades ett nytt och tillfälligt frågeblock: frågor om coronapandemins effekter. Elever fick svara på *hur pandemin påverkat deras relation till familjen, fritiden, umgänge med kompisar, skolsituation, psykisk respektive fysisk hälsa, familjens ekonomi, framtida chanser på arbetsmarknaden samt sitt liv som helhet*.³¹

I nästan samtliga pandemifrågor kan tydliga skillnader konstateras i svar mellan flickor och pojkar. Generellt är det en större andel flickor än pojkar som uppger en försämring av sin situation på grund av pandemins effekter.

Mer än en tredjedel av eleverna uppger att deras *psykiska hälsa* har påverkats negativt av pandemin.³² Liksom i enkätens övriga frågor om psykisk hälsa anger flickor i högre utsträckning än pojkar att deras psykiska hälsa påverkats negativt, och särskilt tydlig har denna effekt varit för gymnasieeleverna. I gymnasiets år 2 uppger 48 procent av flickorna att deras psykiska hälsa blivit sämre, jämfört med 28 procent för pojkarna. I grundskolans årskurs 9 är andelen 45 procent för flickor och 20 procent för pojkar.

Knappt en femtedel av eleverna upplever att pandemin medfört en positiv förändring i deras psykiska hälsa. Oavsett årskurs anger pojkar i högre utsträckning än flickor att deras psykiska hälsa har blivit bättre. Bland grundskoleeleverna säger sig 24 procent av pojkarna och 13 procent av flickorna att de märkt av en positiv förändring. Bland gymnasieelever är andelarna 19 procent för pojkar och 14 procent för flickor.

Gymnasieeleverna uppger i högre grad än eleverna i grundskolan att deras *skolsituation* har blivit sämre på grund av pandemin, 37 procent jämfört med 24 procent. Det är också en skillnad mellan flickor och pojkar: 43 procent av flickorna och 32 procent av pojkarna i gymnasiets år 2 uppger att pandemin haft en negativ påverkan, medan det för eleverna i grundskolan är 28 procent för flickor och 19 procent för pojkar.

En femtedel av alla elever upplever en positiv förändring i *relationen till sin familj*. Bland grundskoleelever uppger 23 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna att relationen till familjen är bättre, motsvarande andel för gymnasieelever är 21 procent

³¹ En femgradig skala med svarsalternativ som mäter försämring ("mycket sämre" eller "lite sämre"), ingen skillnad ("lika bra"), eller en förbättring ("lite bättre" eller "mycket bättre").

³² Andelar som uppger en negativ påverkan baseras på sammanslagningen av svarsalternativen "mycket sämre" och "lite sämre". 25 procent av samtliga elever uppger att deras psykiska hälsa är lite sämre medan 10 procent uppger att den är mycket sämre.

oavsett kön. Endast en mindre andel, 9 procent, uppger att relationen till sin familj blivit sämre. Flickor uppger i något högre utsträckning en negativ påverkan. Bland grundskoleeleverna är andelen 7 procent för pojkar och 10 procent för flickor, och för gymnasieeleverna är motsvarande andelar 7 procent för pojkar och 12 procent för flickor.

Coronapandemin hade pågått i ungefär två år när Stockholmsenkäten genomfördes i mars 2022.³³ Eftersom situationen och förutsättningarna förändrades ständigt under pandemins olika faser kan tiden när undersökningen gjordes haft påverkan på resultaten. Det kan dessutom finnas skillnader av upplevda psykiska besvär beroende på socioekonomiska faktorer. De flesta verkar i alla fall på något sätt ha påverkats av pandemin och smittskyddsåtgärderna, och det finns tecken på att vissa grupper har drabbats hårdare än andra.

Under pandemins första år förändrades inte psykisk hälsa bland Sveriges vuxna befolkning (16-54 år) i någon större omfattning enligt Folkhälsomyndigheten. Lätta stress- och sömnbesvär ökade under hösten 2020 och nivåerna kvarstod i maj 2021, men ingen ökning för nedstämdhet eller svåra psykiska besvär framkom.³⁴ Liknande resultat noterades i CAN:s skolundersökning med gymnasieelever i år 2 (genomförde under vårterminen) 2021 jämfört med 2018: vissa skillnader fanns, men de var små och inget tydligt mönster konstaterades.³⁵

Folkhälsomyndigheten genomförde en pilotstudie bland grundskoleelever i årskurser 5, 7 och 9 under hösten 2020. Av rapporten framgår det att smittskyddsåtgärderna påverkade även grundskolan och hade en stor påverkan t ex på skolbarnens fritidsaktiviteter. Det var genomgående en större andel flickor än pojkar i alla tre åldrar som uppgav att de var oroliga och att pandemin påverkade deras umgänge med kompisar samt fritidsaktiviteter, dock var dessa könsskillnader inte alltid statistiskt säkerställda.³⁶

Från CAN:s skolundersökning med gymnasieelever i år 2 framgår det att de allra flesta har påverkats på ett eller annat sätt, men flickor uppgav genomgående att de påverkats mer än vad pojkar uppgav. Vissa elever säger sig ha påverkats mycket negativt av pandemin (t

³³ Från och med den 1 april 2022 klassas covid-19 inte längre som en allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom.

³⁴ Folkhälsomyndigheten. 2021. Faktablad/artikelnummer: 21183. *Små förändringar i psykisk hälsa under covid-19-pandemin i Sverige.*

³⁵ CAN Fokusrapport 13, 2021. *Påverkad av pandemin?* Hämtas online: [can-fokusrapport-13-2021.pdf](#)

³⁶ Folkhälsomyndigheten, 2021. Faktablad/Artikelnummer: 21119. Hämtas online: [Så har skolbarns vardagsliv påverkats under covid-19-pandemin \(folkhalsomyndigheten.se\)](#)

ex hade upplevt mer bråk och konflikter hemma eller att föräldrarna förlorat inkomst) och ett signifikant samband fanns mellan uppenbart negativa erfarenheter av pandemin och psykosomatiska besvär. Ju mer negativa erfarenheter en elev hade, desto mer psykosomatiska besvär rapporterades. Ett svagt men signifikant samband mellan att ha fått sin fritid och sitt umgänge begränsat och psykosomatiska besvär noterades också, ju mer elevens fritid och umgänge hade begränsats, desto mer psykosomatiska besvär rapporterades.

Skolan har möjligheter att bidra till minskade psykiska problem bland barn genom att erbjuda stöd, samhörighet, men även genom organiserad fysisk aktivitet. Det finns ett samband mellan skolbarns fysiska aktivitet och deras rapporterade psykiska hälsa där de som är fysiskt aktiva är mer tillfreds med livet och har mindre psykiska besvär. Även kost har kopplats till psykisk hälsa.

Folkhälsomyndigheten noterade att under 2020 var det ungas levnadsvanor som hade förändrats mest, med mer stillasittande och mer snacks och sötsaker.³⁷ Distansundervisning och andra omställningar under pandemin har troligen upplevts som problematiska, särskilt för elever med sämre socioekonomiska förutsättningar. Vidare analys behövs för att undersöka hur dessa hänger ihop och för att identifiera vilka elever i staden som är mest utsatta.

³⁷ Unga avser personer mellan 16 och 29 år, Folkhälsomyndigheten, 2021. Artikelnummer: 21022.